

DAVID HAWLEY SANFORD

BEN NEREDEYDİM?

Daniel Dennett ya da dahil olduğu kuruluşun temsilcilerinden biri "Ben Nerdeyim?" konuşmasını Chapel Hill Konferans Dizisinde sundu ve eşi benzeri görülmemiş biçimde ayakta alkışlandı. Ücretli izin yılımda olduğumdan ben orada yerel felsefecilerle birlikte alkış tutmuyordum. Meslektaşlarım hâlâ benim New York'da bir felsefe araştırması üzerinde çalıştığıma inanıyorlar ama, aslında, Dennett kuruluşuyla çok yakından bağlantılı bir konu için Savunma Bakanlığı adına gizli bir iş yürütüyordum.

Dennett, kendi doğası, bütünlüğü ve kimliğiyle ilgili sorulara öylesine dalmıştı ki, görevinin temel amacının zihin felsefesinin eskiden yanıtlanamayan sorularını daha da zor bir hale getirmek değil, Tulsa'da toprağın bir kilometre kadar altında yatan son derece radyoaktif bir atom savaş başlığını çıkarmak olduğunu unutmuştu. Dennett bizlere beyninden ayrılmış ve uzaktan kumanda edilen Hamlet adını verdiği bedeninin, savaş başlığı üzerinde çalışmaya başladığı anda, Yorick adını verdiği beyni ile arasındaki bağlantının kesildiğini anlatıyor. Hamlet'in bir süre sonra toza toprağa karıştığını düşünüyor ve savaş başlığına ne olduğunu bilmiyor ya da umursamaz gibi davranıyor. Buna karşılık, ben, başlığın toprak altından çıkarılmasında önemli bir rol oynadım. Gerçi benim üstlendiğim rol Dennett'inkine benziyordu, ama aralarında belirgin farklılıklar vardı.

Dennett, ya da Yorick'in, canlı bir insan bedeniyle doğrudan ya da uzaktan bir iletişim bağlantısı olmadan uyukladığı uzun zamanda, Dennett, ya da Yorick, uyanık olduğu bir ara, biraz Brahms dinlemişti. Stereo sisteminin düzeltilmiş çıktı sesi doğrudan duyma sinirlerine verilmişti. Belirli bir bilim adamı ya da bir düşünür tipi, "Eğer orta ve iç kulağı atlayıp doğrudan duyma sinirini besleyebiliyorsak, niçin bunu da atlayıp doğrudan duyma sinirinin beslediği noktaya müziği vermiyoruz? Ya da bunu da atlayıp bir adım daha atıp doğrudan kişisel bilgi işleme sistemine girmiyoruz? Ya da bir adım ötesine geçmiyoruz?" diye sorabilir. Herhalde, Dennett di-

şmda bazı kuramcılar, doğal olanların yerine yapay bilgişlemci gereçlerin kullanılmasıyla, bu sürecin ne zaman duyma deneyimini yaşayan gerçek esas kişiye, ruhun asıl yerine ulaşacağını merak edebilirler. Diğerleri ise, bu durumu daha çok, yaşayan bilinçli bir deneğin, dışarıdan içeriye doğru katman katman yapay bir zekâya dönüşümü olarak görecektir. Ne var ki, Yorick'in duyma sinirine Brahms'm Piyano Üçlüsünü doğrudan veren bilim adamı ise kendine tümüyle farklı bir soru sormuştur. Niçin Dennett'in kulaklarını duyma sinirinden ayırmakla uğraştıklarını merak etmiştir. Fıçıda ki beyine normal bir şekilde bağlantılı olan kulaklara kulaklık takılmasının ve Tulsa'nın derinliklerine gitmiş olan bedende organik kulaklar yerine mikrofonlar olmasının daha yararlı olup olmayacağını düşünmüştür. Radyasyonun yalnızca beyin dokusuna zarar vereceği düşüncesi tümüyle hatalıydı. Gerçekten de önce Hamlet'in organik kulakları gitmiş ve geri kalanı kısa bir süre sonra ölmüştü. Hamlet'in üzerinde kulak yerine mikrofon ve Yorick'e normal olarak bağlı bulunan kulaklarda kulaklık olsaydı, Dennett, çalman müziğin daha gerçekçi bir stereo yayını dinleyebilirdi. Eğer Hamlet canlı bir gösteri sırasında bir konser salonunda oturuyor olsaydı, başını her oynatışı, Houston'daki kulaklıklardan az çok farklı çıktılar alınmasına yol açardı. Bu yerleştirme, sesin yüksekliğindeki farklılıkları ve iki sinyal arasındaki belli belirsiz zaman gecikmelerini koruyacaktı. Gerçi bunlar kolayca fark edilmez ama ses kaynağının yerini saptamak için çok önemlidir.

Kulaklıklar üzerindeki bu küçücük gelişmenin tanımlanması NASA teknisyenlerinin yaptığı daha radikal ilerlemelerin açıklanmasının bir örneğidir. Dennett olayından sonra insan gözlerinin savaş başlığından yayınlan şiddetli radyasyona çok fazla dayanamayacağını keşfettiler. Dennett'in gözlerini beynine bağlı bırakıp Hamlet'in boş göz yuvalarına minik televizyon kameraları yerleştirmek daha iyi olacaktı. Savaş başlığını çıkarmak için yapılacak gizli göreve ben girdiğim zaman teknisyenler göz videolarını kusursuz hale getirmişlerdi. Kulaklıklar duymak için ne anlam taşıyorsa göz videoları da görmek için aynı anlamı içeriyordu. Yalnızca retina üzerine bir imge yüklemekle kalmıyor, göz küresinin her hareketini denetliyorlardı. Gözün her çabuk hareketine tekabül eden çabuk bir kamera hareketi vardı; başın her oynayışında kamera da aynı biçimde oynuyordu vs. Çoğu koşulda, göz videoları aracılığıyla görmenin onlarsız görmekten ayırt edilmesi neredeyse olanaksızdı. Çok küçük yazıları okumaya çalışırken netliğin biraz kaybolduğunu fark ettim; sistemin ince ayarı yapıldıkça dek göz videolarıyla gece görüşüm çok daha iyi oldu.

En şaşırtıcı simülasyon gereçleri dokunuş algılaması içindi. Duyma işlemi için kulaklık neyse, cilt ve cilt altı dokunuş duyusu için aynı işlevi gören cilt dokunucuyu tanımlamadan önce, göz videolarıyla yapılabilen bazı deneyleri aktarmak istiyorum. Mercekleri altüst ederek yapılan klasik deneyler kameraları tersine yerleştirerek kolayca yapılabilir. Benzer tip-

teki yeni deneyler ise kameraları normal pozisyonun dışında yerleştirilerek gerçekleştiriliyor. Tavşan-yerleşimi diye adlandırılan deneyde kameralar yan yana değil, ters yönler bakar biçimde konuşlandırılıyor ve çok geniş mercekler sayesinde görüş açısı 360 derece oluyor. Süper market ya da banka yerleşiminde ise iki kamera deneğin bulunduğu odanın karşılıklı duvarlarına yerleştiriliyor. Bu biraz alışmayı gerektiriyor ama bu şekilde, şeffaf olmayan bir küpün tüm yönleri görülebiliyor.

Ama cilt dokunma hakkında bilgilenmek istiyorsunuz. İncecik ve gerçirgen olan bu malzeme cildin üzerine giyilince, kişinin dokunma menziline, tıpkı radyo ya da televizyonun duyma menziline uzatması gibi genişletiyor. Cilt dokunma vericileriyle donanmış yapay bir el, ıslak bir köpek yavrusunu okşayınca, cilt dokunma alıcısına yerleştirilmiş gerçek bir elin cildindeki sınırlar, bu el gerçekten ıslak bir köpek yavrusunu okşuyormuş gibi uyarılıyor. Cilt dokunma vericisi sıcak bir nesneye dokununca, buna tekbül eden alıcıyla donatılmış cilt ısınmıyor ama gerekli duyu sınırları gerçekten sıcaklık varmış gibi uyarılıyor.

Toprağa gömülü savaş başlığını çıkarmak için, hiçbir canlı hücre barındırmayan bir robot aşağıya indirildi. Benim beden ölçülerime sahipti, cilt dokunma ile kaplıydı, kulaklıklara ve göz videolarına aktarım yapacak mikrofonlar ve kameralarla donatılmıştı. Tıpkı benim bedenim gibi eklemeleri vardı ve bedenimin hareketlerinin birçoğunu yapabiliyordu. Soluk alıp vermek ya da yemek yemek için ağzı ya da çenesi bulunmuyordu. Benim ağzımın önündeki mikrofona yansıyacak tüm sesleri aktaracak bir hoparlörü vardı.

Robotla benim aramda kısaca MARS adı verilen Hareket ve Direnme Sistemi diye tanımlanan başka bir harika iletişim sistemi daha vardı. İnsan denek MARS zarını cilt dokunma cihazının üzerine giyerken, robot cilt dokunma cihazının altına giyiyordu. MARS'm nasıl çalıştığının tüm ayrıntılarını bilmiyorum ama neler yaptığını anlatmak zor değil. İnsan deneğin tüm beden hareketlerinin robot tarafından aynı anda tam olarak kopya edilmesini ve robotun kol bacak gibi uzuvlarının karşılaştığı çeşitli basınç ve direnişlerin insanın uzuvları için kopya edilmesini sağlıyor.

NASA bilim adamları Dennett'İ parçalara böldükleri halde beni bütün olarak bıraktılar. Ben tüm bedenimle radyasyonun etkilerinden uzakta Houston'da kalıp yeraltındaki görevi yapacak olan robotu yönlendirecektim. Bilim adamları, Dennett'den farklı olarak, bulunduğum konum hakkında soyut felsefe sorularına dalmayacaklarını varsayıyorlardı. Ne kadar da cahildiler.

Dennett, tehlikeli malzemeler üzerinde çalışan laboratuvar teknisyenlerinin geri iletim denetimli mekanik kollar ve eller kullandıklarını anlatıyor. Ben de onlar gibi olacaktım ama yalnızca eller kollar değil, geri iletim denetimli, duyma, görme ve dokunma protezleri olan tüm bir bedeni yön-

lendirecektim. Sanki Tulsa'da toprağın derinliklerinde bulunuyormuş gibi olacaktım ama nerede olduğumu gayet iyi bilecektim. Kulaklıklarım, göz videolarım, cilt dokungacım ve MARS zarımla güven içinde laboratuvarıda oturup bir mikrofona konuşacaktım.

Ne var ki, tüm donanımlar üzerime yerleştirilince, kendimi robotun bulunduğu yerde konuşlandırmaya çalışmaktan geri duramadım. Nasıl Dennett beynini görmek istediye, ben de elektronik giysilerim içindeki halimi görmek istedim. Nasıl Dennett kendini beyniyle özdeşleştirmekte zorluk çektiyse, ben de robotun başını her kımıldatışında başım oynatan, laboratuvarıda tıpkı robot gibi yürüyen bir bedenle kendimi özdeşleştirmekte zorlandım.

Dennett'in örneğini izleyerek ben de nesnelere isim vermeye başladım. Dennett'in 'Dennett' adını kullandığı yerde ben 'Sanford' adını kullandım; böylece "Ben neredeydim?" ve "Sanford neredeydi?" sorularının yanıtı aynı olacaktı. Ön adım olan 'David' bir süre İçin Houston'da bakını altında tutulan çoğunluğu tuzlu su ve karbon karışımı olan bedene verildi. Göbek adım olan "Hawley" ise bir süre robotun adı olarak görev yaptı.

Hawley'in gittiği her yere, Sanford da gider genel ilkesinin işe yaramayacağı belliydi. David'in yürüme hareketlerini ve başını oynatışını taklit ettiği robot şimdi son derece gizli bir bilim müzesinde duruyor ama Sanford orada değil.

Ayrıca, robot, daha önce ya da sonra, tıpkı David tarafından olduğu gibi başka bir kanlı canlı insan tarafından da yönetilebilirdi. Eğer Sanford, Hawley'in gittiği her yere gittiye, bunu ben yalnızca Hawley'in, David ya da bir David kopyası ile tanımlanan yöntemlerden biri kullanılarak iletişim içinde olduğu zaman yaptım. Bu nedenle, Dennett'in *Hamlet nereye giderse, Dennett de oraya gider* ilkesinin benzer bir niteliğe sahip olması gerekiyor.

Robota "Hawley" adını takma girişimim bazı zorluklarla karşılaştı çünkü birden fazla robot olduğu ortaya çıktı. Houston'da birinin ana parçaları plastik, diğerinin metal olan tam boyutlarda iki robot bulunuyordu. Dışardan bakınca ikisi de birbirinin eşi gibi görünüyor ve içerden aynı duyguyu veriyordu, ne demek istediğimi anlıyorsanız elbette. Bu robotlar Tulsa'ya götürülmedi. Daracık yerlerde daha rahat hareket edebilmesi için, beşte üç ölçüsünde üçüncü bir robot daha yapıldı ve savaş başlığını yerinden çıkaran işte bu üçüncü robot oldu.

Ben, birden fazla robot olduğu gerçeğini öğrenince, teknisyenler kanal değiştirmek için her seferinde David'in uykuya dalmasını beklemediler. Küçük Hawley zafer kazanarak Tulsa'dan dönünce, biz üçümüz ya da benim üçlüm, geçici olarak hareketsiz ve akılsız kalan robotların düşmesini önlemeye yardımcı olan insanlarla birlikte üç köşeli kovalamaca oynamaya başladık. Ben her seferinde aktif ve akıllı robot pozisyonunda olmak için ıs-

rar ediyordum ve böylece, bir noktadan diğerine, aradaki pozisyonları işgal etmeden, uzamsal ve zamansal açıdan süresiz yolculuk yapma deneyimini yaşıyor ya da yaşıyor gibi görünüyordum.

David nereye giderse, Sanford da oraya gider ilkesi bana Dennett'in *Yorick nereye giderse, Dennett de oraya gider* ilkesinden daha çekici gelmedi. Benim reddediş nedenim yasalara uyumluluktan çok epistemolojik açıdandı. Küçük Hawley'in Tulsa'dan dönüşünden sonra David'i hiç görmemiştim ve hâlâ var olduğundan emin değildim. Tam olarak anlayamadığım bir nedenle, David dış dünyayı cilt dokungacı, göz videoları ve kulaklıklarla algılamaya başlayınca, benim, soluk alma, çiğneme, yutma, sindirme ve dışkılamayla bağlantılı deneyimleri yaşamam engellendi. Plastik Büyük Hawley düzgün bir biçimde konuşurken, David'in diyaframının, gırtlığının, dilinin ve dudaklarının bu üretime katkıda bulunup bulunmadığından emin olamıyordum. Bilim adamları, doğrudan gerekli sınırlara girip, yapay olarak düzeltilen girdilere yanıt olarak üretilen sinirsel çıktıyı düzeltip, aynı sinyalleri Plastik Büyük Hawley'in kafasına yerleştirilmiş hoparlöre bağlı olan alıcıya aktarabilme teknolojisine sahiptiler. Hatta, aracılık eden gelişmiş elektronik gereçleri atlayıp, doğrudan doğruya beyinle bağlantı kuracak teknolojileri bile vardı. David'de bir terslik olduğunu, böbrek yetmezliği ya da kalp damarlarında bir tıkanıklık olduğunu varsayalım diye düşündüm. Böylece beyni dışında David'in her şeyi ölecekti. Hatta beyni bile ölmüş olabilirdi. Dennett'in beyni Yorick'in nasıl bir bilgisayar kopyası yapıldıysa, David'in beyninin bir bilgisayar kopyası da yapılmış olabilirdi. Ben organik parçalanmayan bir robot ya da bir bilgisayar ya da bir robot-bilgisayar karışımı biçimine gelebilirdim. Bu durumda, Frank Baum'un yarattığı, organiklikten inorganikliğe zaman içinde geçen Nick Chopper ya da daha iyi bilinen adıyla Tin Woodman karakterine benzeyebilirdim. Böyle bir durumda, kişinin beden değişimiyle varlığını sürdürmesi bulmacası çeşitlemelerine, bir benliğin birkaç ayrılması hakkında daha farklı bulmacalar ekleyecek malzemelere sahip olduğumuz ortaya çıkıyordu. Eğer bir beynin bir bilgisayar kopyası yapılabiliriyorsa, iki, üç, hatta yirmi kopyası da yapılabilirirdi. Her bir kopya Dennett'in tanımladığı gibi değiştirilmiş beyinsiz bir İnsan bedenini denetlerken, aynı zamanda Hawley benzeri bir robotu da denetleyebilirdi. Her durumda, beden değişimi, robot değişimi, beyin değişimi ya da bilgisayar değişimi, ya da her ne ad vermek istiyorsanız o değişim, teknolojiye daha fazla gelişmeye gerek kalmadan başarılabilirirdi.

Arnauld'un Descartes'a yakıştırdığı iddiaya benzeyen bir iddianın beni kışkırttığını fark ettim.

İnsan bedeni olan David'in ya da onun beyninin var olduğundan kuşku duyabilirim.

Gördüğümden, duyduğumdan, hissettiğimden ve düşündüğümden kuşku duyamam.

Bu nedenle, duyabilen, görebilen ve diğer şeyleri yapabilen ben, David'in ya da onun beyninin aynısı olamam; aksi takdirde, onların varlığından kuşku duyarken, kendi varlığımdan da kuşku duymam gerekir.

Ayrıca, David'in yaşayan, işlevsel parçalara ayrılmış olabileceğini de fark ettim. Göz videoları bulunan gözleri, koridorun sonundaki beyne bağlanmış olabilir. Artık yapay kanla canlı tutulan kolları ve bacaklarının ayrı ayrı odaları olabilir. Plastik Büyük Hawley'in ameliyatında bu sistemler kullanılmış olsun olmasın, beyni yine de ayrılmış olabilir ve çeşitli kişisel işlem süreçleri arasındaki bilgiler uzamda çok uzun bir mesafe aşmaları gerekse bile çok çabuk aktarılmış olabilir. Eğer beyin alınıp yerine bir bilgisayar kopyası konmuşsa bile, bilgisayar parçaları tıpkı Dennett'in kısaca "Bilişsel Bir Bilinç Kuramına Doğru"* adlı yazısında tanımladığı biçimde uzamda yayılmış olabilir. Benim düşüncelerim, hareketlerim ve duygularımdan birlikte sorumlu olan çeşitli işsel bilgiişleme alt-sistemlerinin uzamsal bütünlüğü ya da kimyasal karışımı, benim kişisel olarak bulunduğum yerle, bütünlüğümle ya da kimliğimle bağlantılı gibi görünmüyordu.

Dennett kişisel konuma dair üçüncü ilkesini, *Dennett nerede olduğunu düşünüyorsa oradadır*, İlk kez belirlediğinde, yanlış anlamalara yol açmıştı. Aslında Chapel Hill'de olduğunu düşünmenin gerçekten de orada olmak anlamına geldiğini söylemek istememişti. Daha çok, kişinin bakış açısının yerinin, kişinin yerini belirttiğini anlatmak istemişti. Elbette insanlar nesnelere bakmanın ötesinde işler yaparlar. Öteki duyularıyla algılarlar, hareket ederler. Baş ve göz gibi uzuvlarının hareketleri, gördüklerini doğrudan etkiler. Hareketlerinin ve pozisyonlarının çoğu, gösterilen bilinçli dikkat kesintili de olsa, sürekli olarak algılanır. Hawley ailesindeki robotlar, bir insanın kol ve bacak gibi uzuvları ve duyu organlarıyla kendilerini içinde buldukları ortamlar arasındaki ilişki ve fonksiyonların neredeyse tümünü korudular. İşlevini yapan bir Hawley robotunun uzamsal bütünlüğü, Sanford'a *robotun bulunduğu yerle* bütünleşmiş bir duyu veriyordu. Aynı zamanda Hawley'in parçalara ayrılmış olması fikri, David'in parçalara ayrılmış olması fikrinden daha tedirgin ediciydi.

David'in ya da bilgisayar kopyasının ya da her neyse, girdi ve çıktılarının Küçük Hawley, Metal Büyük Hawley ve Plastik Büyük Hawley arasında dağıtılmasının teknik olarak mümkün olduğunu fark ettim. Ya da tek bir robot parçalara ayrılabilir ve çeşitli parçaları bağımsız olarak hareket edip algısal bilgiyi aktarabilirdi. Böyle bir koşul altında benim bütünlük hissime neler olacağını bilemiyordum. Acaba kendimi tek bir birey gibi algılamayı sürdürebilir miydim? Böylesine garip koşullar altında Decartes'ı taklit edip, tıpkı bir amiralin filosunu denetlemesi gibi, çeşitli parçaları denetlemekle kalmayıp, onlarla yakından bağlı olduğumu ve hatta onlarla Öylesine iç

* *Brainstorms* adlı yapıtta.

içe olduğumdan kendimi onlarla bir bütün olarak gördüğümü söyleyebilirdim. Ya da belki özbütünleşme işine kalkışmayacak durumda olabilirdim. Hareket etme ve algılama becerilerim, uzayda dağılmak yerine, uzaydaki dağınık ve bağımsız kaynaklardan bana karmaşa yaratarak ulaşan anımsama, düşünme ve hayal kurma gibi işlemlere indirgenmiş olabilir miydi? Bunu öğrenme fırsatı bana verilmediği için memnunum.

Eğer ışığı, basınç dalgalarını ve benzeri şeyleri, fiziksel dünyada bilgi taşıyıcı olarak görürsek, görüş açısı, algılayanın bu bilgiyi aldığı uzamsal nokta oluyor. Dennett'in dediği gibi, bazen kişi görüş açısını ileri geri oynatabiliyor. Uzaktan kumandayla tehlikeli maddelerle uğraşan laboratuvar çalışanları görüş açısını mekanik ellerden kanlı canlı ellere değiştirebiliyorlar. Cinerama izleyicileri, trenin bir vagonundan İnsanı hasta edecek bir hızla yaklaşan toprağı görmekle, sinema salonundaki bir koltuktan perdedeki imgeleri görmek arasında değiştiriyorlar. Dennett, böyle bir değişimi Yorick ile Hamlet arasında yapamadığı gibi ben'de David ile Hawley arasında yapamamıştım. Ne kadar denesem de, bir sahneyi göz videosuna aktaran bir kameradan bu sahneyi görmek yerine doğrudan göz videosundan görmeyi başaramamıştım. İçinde bulunduğum bedensel biçimde, görüş açımı birkaç santim öteye kaydırıp dikkatimi gözlerimin önündeki bozuk yazılar yerine bir çift retinal imge üzerinde yoğunlaştıramıyorum. Aynı biçimde duyma noktamı da biraz kaydırıp dışarıdaki sesler yerine kulak zarımdaki titreşimlere dikkatimi veremiyorum.

Benim görüş açım bir robotun konuşlandığı yerden oluşuyordu ve kendimi görüş açımın bulunduğu yerde konuşlandırmaya çok yatkındım. Gerçi robotun bulunduğu yeri kendi bulunduğum yer olarak görüyordum ama, kendimi bir robotla aynı görmek beni rahatsız ediyordu. Kendi hakkımda bir robottan başka bir şey olarak net herhangi bir kavrama sahip değildim, ama birbirinden ayrı olarak kendimin ve bir robotun aynı zamanda aynı yerde bulunduğu olasılığını düşünmeyi yeğliyordum. Kanallar değiştirildikçe, bir robot yerine başka bir robotla eşleşmek fikrine oranla, konuşlandığım yerin sürekli değişmesi daha az rahatsız ediyordu.

Görev sonu soruşturması zamanı gelince, projenin sorumlusu olan Dr. Wechseltmann, bana büyük bir sürprizi olduğunu söyleyerek beni korku ve heyecana boğdu. Acaba David hâlâ yaşıyor muydu? David'in beyni bir fiçimin içinde dolaşılıyor muydu? Günlerdir bir bilgisayar kopyasına mı bağlıydım? Her biri başka bir robotu ya da değiştirilmiş başka bir insan bedenini denetleyen çok sayıda bilgisayar kopyası mı vardı? Sözünü ettiği sürprizi hiç beklemiyordum. Dr. Wechseltmann kendimin parçalanışına, daha doğrusu *çinde bulunduğum* Hawley'in parçalara bölünmesine tanık olacağımı söyledi. Teknisyenlerin katmanların fermuarlarını açıp sıyırmalarını aynadan izledim. Sonunda tüm katmanların altında, benim, yani David Sanford'un, yani canlı bir insanın bulunduğu anlaşıldı. David'in sağlığı

korunmuştu; kırk sekiz saat önce uyku sırasında göz videolarının önüne kameralar, kulakların önüne mikrofonlar, cildimin üzerindeki katmanın üstüne cilt dokungacı yerleştirilmişti. Bir süre konuşlandığım noktanın Plastik Büyük Hawley'in konuşlandığı yer olduğunu düşündüm; gerçeğine çok yakından benzeyen, büyük bir beceriyle yapılmış, canlı gibi ya da daha doğrusu cansız gibi bir robot kostümü içinde dolaştığımı düşündüm. Soluk alma, çiğneme ve benzeri duyular geri döndü.

Göz videosu gereçlerinin çıkarılması görme açısından değişiklik yaratmadı. Bir süre için David'in gözlerinin başka bir odada bulunduğunu düşünmüştüm ama aslında gözleri tam kameranın arkasındaydı ve böylece göz videosu sisteminin, kullanıcıyla fiziksel dünya arasına bir engel koymadığı yönündeki düşüncemi güçlendirdi. Adeta düzeltici mercekler yardımıyla bir teleskop ya da mikroskoptan bir şeyleri görmeye benziyor. Dışarıdaki nesne ile görsel farkındalık arasındaki nedensel zincir, aradaki gereçler nedeniyle az çok değişime uğruyorsa ve karmaşıklaşıyorsa da, kişi göz videosu sistemiyle bakınca, aracılık eden görsel nesneyi değil merceğin önünde odaklanmış nesneyi görüyor.

İşte ben buradayım ve hiç kuşkusuz David şu çift katmanlı kostümün içindeyken, ben de içindeydim. Ama David tek katmanlı bir kostümün içinde olunca ve Öteki katman bir robotu kaplayınca, benim konuşlandığım nokta hâlâ bir bulmaca olmayı sürdürüyor. Eğer bu bulmaca, Dennett'in ileri sürdüğü bulmacalardan daha bilgilendiriciyse, Dennett daha fazla takdiri hak ediyor. Eğer görevini tamamlamış olsaydı, benim bu görevi yapmaya kalkışmama gerek olmayacaktı.

Sanford'un öyküsü bir öncekine oranla daha olası gibi görünüyor. M.I.T. 'deki Yapay Zekâ Laboratuvarı'nın kurucusu Marvin Minsky, kısa bir süre önce yazdığı makalede bu teknolojinin geleceğini tartışıyor:

Alıcılar ve kasları andıran motorlarla donatılmış rahat bir ceket giyorsunuz. Elinizin, kolunuzun, parmaklarınızın her hareketi, mekanik ellerle başka bir yerde kopyalanıyor. Hafif, becerikli ve güçlü olan bu ellerin kendi alıcıları sayesinde siz de olup biteni görebiliyor ve hissedebiliyorsunuz. Bu gereci kullanarak başka bir odada, başka bir kentte, başka bir ülkede ya da başka bir gezegende 'çalışabilirsiniz'. Uzaktaki varlığımız bir devin gücüne ya da bir cerrahın hassasiyetine sahiptir. Isı ya da acı, bilgilendirici ama dayanılır bir duyuya çevriliyor. Tehlikeli işiniz güvenli ve sevimli bir hale geliyor.

Minsky bu teknolojiye, Pat Gunkel'in önerisiyle *telepresence* (uzaktan-var olma) adını veriyor ve şimdide dek gerçekleştirilmiş olan gelişmeleri tanımlıyor.

Uzaktan-varolma kurgubilim değildir. Eğer bugün planlamaya başlarsak, yirmi birinci yüzyılda uzaktan kumandalı ekonomiye sahip olabiliriz. Böyle bir projenin teknolojik hacmi, yeni bir askeri uçağı tasarlamaktan daha büyük olmayacaktır.

Sanford'un kurgusal MARS sisteminin bazı unsurlarının prototipleri şimdiden hazır; yükseltilebilen ya da değiştirilebilen güç ve direnci aktaran geri iletim sistemine sahip mekanik eller olduğu gibi göz videosuna doğru giden bir adım da atıldı.

Steve Moulton adlı bir Philco mühendisi uzaktan kumandalı bir göz üretti. Bir binanın çatısına bir TV kamerası yerleştirdi ve başına bir kask geçirdi. Başını her oynatışında çatıdaki kamera hareket ettiğinde kaska bağlı görüş ekranı da hareket ediyordu.

Bu kaskı giyince, binanın çatısına çıkmış, Philadelphia kentine bakıyormuşsunuz duygusuna kapılıyorsunuz. Biraz "öne eğilmeniz" içinizi ürpertiyor. Ama Moulton'un yaptığı en harika şey, enseye ikiye bir oranını yerleştirmektir. Böylece siz başınızı 30 derece döndürdüğünüzde, tepenizdeki göz 60 derece dönüyor; ensenizin adeta lastikten yapıldığını ve 'başınızı' tam bir daire biçiminde çevirdiğinizi düşünüyorsunuz!

Acaba gelecek çok daha garip bir şeyler getirecek mi? Houston Üniversitesi'nde felsefeci Justin Leiber, bundan sonraki bölümde *Beyond Rejection* adlı kurgubilim romanından yapılan alıntıyla bu konularda daha radikal çeşitlemeler sunuyor.

D. C. D.